

§8 FUNKCE VÍCE PROMĚNNÝCH

8.1 Prostor $\mathbb{R}^d$

Bud' $d \in \mathbb{N}$, $d \geq 2$. Prostorem $\mathbb{R}^d$ rozumíme všechny možné d -tice reálných čísel, tzn.

$$\mathbb{R}^d := \{ (x_1, \dots, x_d); x_i \in \mathbb{R} \text{ pro } i=1, 2, \dots, d \}.$$

Prvky $\mathbb{R}^d$ se bud' značí tučně $\mathbf{x}$, nebo se súprou $\vec{x}$, nebo s vlnovkou $\underline{x}$, nebo se píšě $x = (x_1, \dots, x_d) \in \mathbb{R}^d$ či $x = (x_1, \dots, x_d) \in \mathbb{R}^d$.

Víme z LA, že $\mathbb{R}^d$ je vektorový prostor nad tělesem $\mathbb{R}$,

kde $\mathbf{x} + \mathbf{y} \stackrel{\text{df}}{=} (x_1 + y_1, \dots, x_d + y_d)$ pro $\forall x, y \in \mathbb{R}^d$

$\lambda \mathbf{x} \stackrel{\text{df}}{=} (\lambda x_1, \dots, \lambda x_d)$ $x = (x_1, \dots, x_d)$
 $y = (y_1, \dots, y_d)$

Tak $(\mathbb{R}^d, +)$ je Abelova grupa s nulovým prvkem $\vec{0} = (0, 0, \dots, 0)$.

Na rozdíl od $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$, na $\mathbb{R}^d$ není definován součin, který by z $\mathbb{R}^d$ vytvořil těleso.

"Jistým" obecněním součinu na $\mathbb{R}$ je skalární součin $\vec{x} \cdot \vec{y}$, který však $\vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d$ nepřivádí prvek z $\mathbb{R}^d$, ale číslo.

Def. Bud' $\vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d$, pak $\sum_{i=1}^d x_i y_i$ se nazývá skalární součin $\vec{x} \cdot \vec{y}$.

Píšeme $\vec{x} \cdot \vec{y} = \sum_{i=1}^d x_i y_i \stackrel{\text{Einsteinova sumační konvence}}{=} x_i y_i$ či $(\vec{x} | \vec{y}) = \sum_{i=1}^d x_i y_i$

Věta 8.1 (Vlastnosti skalárního součinu) Platí:

(S1) Pro každé $\vec{x}_1, \vec{x}_2$ a $\vec{y} \in \mathbb{R}^d$ a pro každé $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$:

$$(\alpha \vec{x}_1 + \beta \vec{x}_2 | \vec{y}) = \alpha (\vec{x}_1 | \vec{y}) + \beta (\vec{x}_2 | \vec{y})$$

LINEARITA

(S2) Pro každé $\vec{x}_1, \vec{x}_2 \in \mathbb{R}^d$:

$$(\vec{x}_1 | \vec{x}_2) = (\vec{x}_2 | \vec{x}_1)$$

SYMETRIE

(S3) Pro každé $\vec{x} \in \mathbb{R}^d$: $(\vec{x} | \vec{x}) \geq 0$

$$\text{a } (\vec{x} | \vec{x}) = 0 \Leftrightarrow \vec{x} = \vec{0}$$

(D4) plyne přímo z definice.

Definujeme zobrazení $|\cdot|_E: \mathbb{R}^d \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ předpisem

$$|\vec{x}|_E = \sqrt{(\vec{x}, \vec{x})} = \sqrt{\vec{x} \cdot \vec{x}} = \left(\sum_{i=1}^d x_i^2 \right)^{1/2}$$

Euklidovská

norma
indukovaná
skalárním
součinem

Platí:

Věta 8.2 ($|\cdot|_E$ splňuje vlastnosti normy) Platí:

(N1) $|\vec{x}|_E \geq 0$ pro $\forall \vec{x} \in \mathbb{R}^d$ a $|\vec{x}|_E = 0 \Leftrightarrow \vec{x} = \vec{0}$ NEZÁPORNOST NORMY

(N2) Pro libovolné $\lambda \in \mathbb{R}$ a $\vec{x} \in \mathbb{R}^d$: $|\lambda \vec{x}|_E = |\lambda| |\vec{x}|_E$ 1-HOMOGENITA

(N3) Pro každé $\vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d$: $|\vec{x} + \vec{y}|_E \leq |\vec{x}|_E + |\vec{y}|_E$ Δ-NEROVNOST

Také platí Cauchy-Schwarzova nerovnost:

(C-S) Pro každé $\vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d$: $|(\vec{x}, \vec{y})| \leq |\vec{x}|_E |\vec{y}|_E$
přičemž rovnost nastane právě když $\vec{x}$ a $\vec{y}$ jsou $\perp$.

lineární
závislé

(Dě) • (N1) a (N2) plyne z definice $(\vec{x}, \vec{y})$ a (S3).

• **Ad (C-S)** • Je-li $\vec{y} = \vec{0}$, pak $(\vec{x}, \vec{0}) = (\vec{x}, \vec{0} + \vec{0}) = (\vec{x}, \vec{0}) + (\vec{x}, \vec{0})$
a tedy $(\vec{x}, \vec{0}) = 0$.

Tedy (C-S) platí pro $\vec{y} = \vec{0}$.

• Je-li $\vec{y} \neq \vec{0}$, pak $|\vec{y}|_E \neq 0$ a máme pro $\vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d$ libovolné:

(*) $0 \leq (\vec{x} + t\vec{y}, \vec{x} + t\vec{y}) = |\vec{x}|_E^2 + 2t(\vec{x}, \vec{y}) + t^2|\vec{y}|_E^2 = f(t)$

$f'(t) = 0 \Leftrightarrow t = -\frac{(\vec{x}, \vec{y})}{|\vec{y}|_E^2}$ a pro toto t dostáváme z (*):

$$0 \leq |\vec{x}|_E^2 - \frac{2(\vec{x}, \vec{y})^2}{|\vec{y}|_E^2} + \frac{(\vec{x}, \vec{y})^2}{|\vec{y}|_E^2} = |\vec{x}|_E^2 - \frac{(\vec{x}, \vec{y})^2}{|\vec{y}|_E^2}$$

což dává (C-S).

Jsou-li $\vec{x}$ a $\vec{y}$ lineárně nezávislé, pak $\vec{x} + t\vec{y} \neq \vec{0}$, a první nerovnost v (*) je ostrá. Jsou-li naopak $\vec{x}$ a $\vec{y}$ lineárně závislé, pak

$\vec{x} = s\vec{y}$ a

$$|(\vec{x}, \vec{y})| = |(s\vec{y}, \vec{y})| = |s| |(\vec{y}, \vec{y})| = |s| |\vec{y}|_E^2 = |s| |\vec{y}|_E |\vec{y}|_E = |s| |\vec{y}|_E |\vec{y}|_E = |\vec{x}|_E |\vec{y}|_E,$$

a rovnost v (C-S) platí.

- Zbývá dodat Δ -normu. Využijeme-li (e-s) normu,

maže

$$\begin{aligned} |\vec{x} + \vec{y}|_E^2 &= (\vec{x} + \vec{y}, \vec{x} + \vec{y}) = (\vec{x}, \vec{x}) + 2(\vec{x}, \vec{y}) + (\vec{y}, \vec{y}) \\ &\stackrel{e-s}{\leq} |\vec{x}|_E^2 + 2|\vec{x}|_E|\vec{y}|_E + |\vec{y}|_E^2 \\ &= (|\vec{x}|_E + |\vec{y}|_E)^2, \end{aligned}$$

což dává (N3).

Pozorování (1) Ukažte, že skalární součin v $\mathbb{R}^d$ je invariantní vzhledem k otočení (reprezentovaným ortogonální maticí Q , splňující $QQ^T = I$).

Rěšení Pro $\vec{x}^* = Q\vec{x}$, $\vec{y}^* = Q\vec{y}$ platí:

$$(\vec{x}^*, \vec{y}^*) = (Q\vec{x}, Q\vec{y}) = \sum_{i=1}^d \underbrace{Q_{is} x_s}_{\text{sumární součet}} \underbrace{Q_{ik} y_k}_{\text{(sčítání přes } s, k \text{ od 1 do } d)}$$

definice transponované matice

$$= \sum_{i=1}^d (Q^T)_{si} Q_{ik} y_k x_s$$

$$Q^T Q = I \quad \sum_{s=1}^d y_k x_s = \sum_{k=1}^d y_k x_k$$

$$= (\vec{x}, \vec{y}).$$

(2) Buď $\vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d$, $|\vec{x}|_E = |\vec{y}|_E = 1$. Paž vhodným pootočením lze ztotožnit $\vec{x}$ s vektorem $(1, 0, \dots, 0)$ a vektor $\vec{y}$ umístít do roviny dané vektory $(1, 0, \dots, 0)$ a $(0, 0, \dots, 1)$

Paž (viz obrázek)

$$\vec{x} \cdot \vec{y} = y_1 = \cos \theta,$$

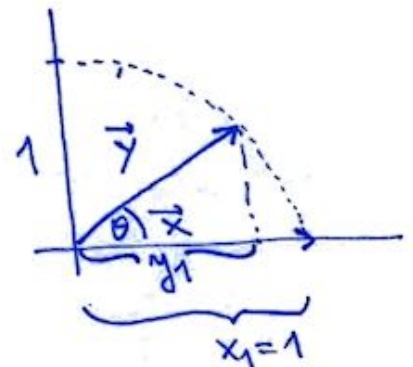
kde θ je úhel sevřený mezi vektory $\vec{x}$ a $\vec{y}$.

Pro libovolné $\vec{u}, \vec{v} \in \mathbb{R}^d$, paž

$$\frac{\vec{u}}{|\vec{u}|_E} \cdot \frac{\vec{v}}{|\vec{v}|_E} = \cos \theta, \text{ což implikuje}$$

$$(\vec{u}, \vec{v}) = \cos \theta |\vec{u}|_E |\vec{v}|_E.$$

viz Pozorování (1)

Pomocí normy lze definovat vzdálenost (neboli metriku)

$$\text{dist}_E(\vec{x}, \vec{y}) := |\vec{x} - \vec{y}|_E.$$

Platí:

Věta 8.3 (Vlastnosti metriky)

(M1) $\forall \vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d: \text{dist}_E(\vec{x}, \vec{y}) \geq 0$ a $\text{dist}_E(\vec{x}, \vec{y}) = 0 \Leftrightarrow \vec{x} = \vec{y}$ NEZÁPORNOST

(M2) $\forall \vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d: \text{dist}_E(\vec{x}, \vec{y}) = \text{dist}_E(\vec{y}, \vec{x})$ SYMETRIE

(M3) $\forall \vec{x}, \vec{y}, \vec{z} \in \mathbb{R}^d: \text{dist}_E(\vec{x}, \vec{z}) \leq \text{dist}_E(\vec{x}, \vec{y}) + \text{dist}_E(\vec{y}, \vec{z})$ Δ -CVA NEROVNOST

(D2) (Mi) plynou z (Ni) ve Věte 9.2. $\blacksquare$

Zobecněné struktury

pre-Hilbertův prostor neboli prostor se skalárním součinem je jakýkoliv vektorový prostor H , na kterém je definováno zobrazení

$$(\cdot, \cdot)_H: H \times H \rightarrow \mathbb{R}$$

splňující (S1)-(S3), tj. linearitu, symetrii a nezápornost.

Příklad 1 Uvažujme prostor $l_2 := \{ \{x_i\}_{i=1}^{\infty} ; \sum_{i=1}^{\infty} x_i^2 < \infty \}$ a definujme pro $x, y \in l_2$ tak. $x = \{x_i\}_{i=1}^{\infty}$ a $y = \{y_i\}_{i=1}^{\infty}$

$$(x, y)_H := \sum_{i=1}^{\infty} x_i y_i$$

Paž $(l_2, (\cdot, \cdot)_H)$ je pre-Hilbertův. Overte.

2) Uvažujme $R(a, b)$ prostor Riemannovských integrovatelných funkcí na (a, b) . Ukaže, že $R(a, b)$ je vektorový prostor.

Pro $f, g \in R(a, b)$, definujme

$$(f, g)_H := \int_a^b f(x)g(x) dx.$$

Q: Proč není $(f, g)_H$ skalárním součinem na $R(a, b)$?

Vždy lze v pre-Hilbertově prostoru definovat $\|\cdot\|_H: H \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ předpisem

$$\|u\|_H := \sqrt{(u, u)_H}$$

jednoduše.

Pak $\|\cdot\|_H$ splňuje vlastnosti (N1) a (N2). Opakujeme-li důkaz (C-S) nerovnosti a následně Δ -nerovnosti úplně stejně jako v lemmě 8.2, pozorujeme, že

$\|\cdot\|_H$ je norma na prostoru H .

Přidáme, že $\|\cdot\|_H$ je norma indukovaná skalárním součinem

Normovaný prostor

Je-li X vektorový prostor, na kterém existuje zobrazení $\|\cdot\|_X: X \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ splňující (N1)–(N3), pak $(X, \|\cdot\|_X)$ se nazývá normovaný prostor

Příklad 1 Prostor $C(\langle a, b \rangle)$ je vektorový prostor ∞ -dimenze neboť $x^k \in C(\langle a, b \rangle), k \in \mathbb{N} \cup \{0\}$ a se vztahem $\sum_{i=0}^{\infty} \lambda_i x^i = 0$ pro $\forall x \in \langle a, b \rangle$ plyne $\lambda_i = 0$ a tak $\{1, x_1, \dots, x^k, \dots\}$ jsou lineárně nezávislé.

Definujeme $\|f\|_{C(\langle a, b \rangle, \max)} := \|f\|_{\infty} := \max_{x \in \langle a, b \rangle} |f(x)|$

Pak $\|f\|_{\infty}$ je norma, Ověřte, a prostor

$(C(\langle a, b \rangle), \|\cdot\|_{\infty})$ je normovaný prostor.

2) Definujeme-li na stejném prostoru

$$\|f\|_{C(\langle a, b \rangle, \text{int})} := \|f\|_1 := \int_a^b |f(x)| dx,$$

pak $\|f\|_1$ je na $C(\langle a, b \rangle)$ opět norma.

Prostor $(C(\langle a, b \rangle), \|\cdot\|_1)$ je opět normovaný prostor.

nepřidělané, u dne $n \rightarrow +\infty$

Tvrzení Buď H vektorový prostor nad $\mathbb{C}$, na kterém je definován skalární součet $(\cdot, \cdot)_H: H \times H \rightarrow \mathbb{R}$ splňující

(S1) $_{\mathbb{C}}$ $\forall x_1, x_2 \in H$ a $y \in H$ a $\forall \alpha, \beta \in \mathbb{C}$:

$$(\alpha x_1 + \beta x_2, y)_H = \alpha(x_1, y)_H + \beta(x_2, y)_H$$

(S2) $_{\mathbb{C}}$ $\forall x, y \in H$: $(x, y)_H = \overline{(y, x)_H}$ kde $\bar{z} := z_1 - iz_2$
 $\text{nebo } \bar{z} = z_1 + iz_2$

(S3) $_{\mathbb{C}}$ $\forall x \in H$: $(x, x)_H \geq 0$ a $(x, x)_H = 0 \Leftrightarrow x = 0$.

Definujme $|\cdot|_H := \sqrt{(\cdot, \cdot)_H}$ tj. $|x|_H = (x, x)_H^{\frac{1}{2}}$.

Pak $|\cdot|_H: H \rightarrow \mathbb{R}^+$ vždy splňuje vlastnosti normy (N1)-(N3).

D₁ $\boxed{\text{Ad(N1)}}$ $\boxed{|x|_H \geq 0}$ a $\boxed{|x|_H = 0 \Leftrightarrow x = 0}$ plyne resp. z ekvivalenci (S3) $_{\mathbb{C}}$

$\boxed{\text{Ad(N2)}}$ $| \lambda x |_H^2 = (\lambda \bar{x}, \lambda \bar{x})_H \stackrel{(S1)_{\mathbb{C}}}{=} \lambda (\bar{x}, \lambda \bar{x})_H \stackrel{(S2)_{\mathbb{C}}}{=} \lambda (\lambda x, x)_H \stackrel{(S1)_{\mathbb{C}}}{=} \lambda \bar{\lambda} (x, x)_H = \lambda \bar{\lambda} |x|_H^2$, což implikuje
 $\stackrel{(S3)_{\mathbb{C}}}{\rightarrow} | \lambda x |_H = |\lambda|_{\mathbb{C}} |x|_H$ pro $\forall \lambda \in \mathbb{C} \forall x \in H$.

$\boxed{\text{Ad(N3)}}$ $|x+y|_H^2 = (x+y, x+y)_H = (x, x)_H + (x, y)_H + (y, x)_H + (y, y)_H$
 $\stackrel{(S2)_{\mathbb{C}}}{=} |x|_H^2 + \underbrace{(x, y)_H + \overline{(x, y)_H}}_{z + \bar{z} = 2\text{Re } z} + |y|_H^2 = |x|_H^2 + 2\text{Re}(x, y)_H + |y|_H^2$
 $\leq |x|_H^2 + 2|(x, y)_H|_{\mathbb{C}} + |y|_H^2 \leq |x|_H^2 + 2|x|_H|y|_H + |y|_H^2 = (|x|_H + |y|_H)^2$ $\square$

$\boxed{\text{Cauchy-Schwarzova } \leq}$
 $\forall x, y \in H: |(x, y)_H| \leq |x|_H |y|_H$

D₂ $y=0 \Rightarrow (x, 0) = \overline{(0, x)}$ a $(0, x) = (0+0, x) = (0, x) + (0, x) \Rightarrow (0, x) = 0$
 a $\mathbb{C}$ -S) pozn.

$\bullet \boxed{y \neq 0}$ $\lambda \in \mathbb{C}$ $0 \leq (x + \lambda y, x + \lambda y)_H = (x, x)_H + \lambda(y, x)_H + \bar{\lambda}(\overline{(y, x)})_H + |\lambda|_{\mathbb{C}}^2 (y, y)_H$
 $= (x, x)_H + \lambda(x, y)_H + \bar{\lambda}(\overline{(x, y)})_H + |\lambda|_{\mathbb{C}}^2 (y, y)_H = (x, x)_H + 2\text{Re}(\lambda(x, y)_H) + |\lambda|_{\mathbb{C}}^2 |y|_H^2$

Volbou $\lambda = -\frac{(x, y)}{(y, y)_H}$: $0 \leq (x, x)_H - \frac{(x, y)(\overline{(x, y)})}{(y, y)_H} - \frac{\overline{(x, y)}(x, y)_H}{(y, y)_H} + \frac{(x, y)(\overline{(x, y)})}{(y, y)_H} = \frac{(x, x)_H |y|_H^2 - |(x, y)_H|^2}{|y|_H^2}$

což dává tvrzení. $\square$

Definice Bude X normovaný prostor s normami $\|\cdot\|_1$ a $\|\cdot\|_2$.
 Přijmeme, že tyto normy jsou ekvivalentní pokud existují
 $c_1, c_2 > 0$ tak, že $\forall x \in X$

$$c_1 \|x\|_1 \leq \|x\|_2 \leq c_2 \|x\|_1$$

Příklad • Normy $\|f\|_\infty$ a $\|f\|_1$ nejsou v $C(\langle a, b \rangle)$
 ekvivalentní.

METRICKÝ PROSTOR Bude M nějaká množina objektivně*
 neprázdná

kteří lze zavést zobrazení

$$\rho: M \times M \rightarrow \mathbb{R}_0^+$$

splňující (M1) - (M3). Pak (M, ρ) nazýváme metrický prostor

Příklad • $C(\langle a, b \rangle)$ je metrický prostor a metrikou
 $\rho_\infty(f, g) := \|f - g\|_\infty = \max_{x \in \langle a, b \rangle} |f(x) - g(x)|$
 • $C(\langle a, b \rangle)$ je metrický prostor a metrikou
 $\rho_1(f, g) := \|f - g\|_1 = \int_a^b |f(x) - g(x)| dx$

Je-li $X = (X, \|\cdot\|_X)$
 normovaný prostor, pak X je (vektorový) metrický
 prostor a metrikou

$$\rho(x, y) := \|x - y\|_X$$

Tato metrika se nazývá metrika (vzdálenost) indukovaná
normou.

* Nemusí tedy M být vektorový prostor.

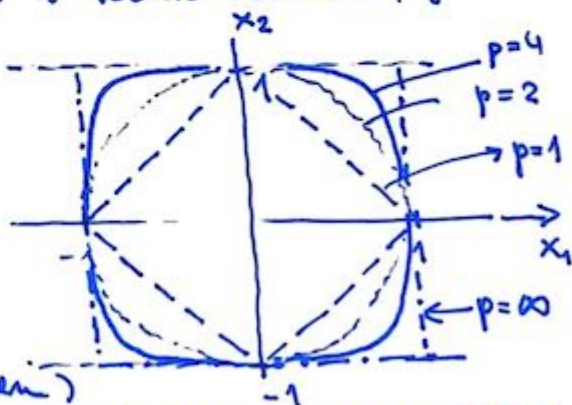
Definujeme v $\mathbb{R}^d$ následující zobrazení pro $p \in \langle 1, +\infty \rangle$:

$$\boxed{1 \leq p < +\infty} : \quad \|\vec{x}\|_p := \left(\sum_{i=1}^d |x_i|^p \right)^{1/p}$$

$$\boxed{p = +\infty} : \quad \|\vec{x}\|_\infty := \max_{i=1,2,\dots,d} |x_i|$$

Paž $\|\cdot\|_p : \mathbb{R}^d \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ jsou normy. Sutečně 1-homogenita a nesápornost plynou přímo z definice normem (OVĚŘTE!), zatímco Δ -nerovnost plyne z Minkovského nerovnosti, kterou uvažujeme za chvilu.

Všimněte si, jak vypadají jednotkové koule v těchto normách, tj. množiny $B_1^p(0) := \{\vec{x} \in \mathbb{R}^d; \|\vec{x}\|_p \leq 1\}$.

Všimněte si také, že $\|\cdot\|_2 = \|\cdot\|_E$ (jeu tato norma je generována skalárním součinem)

Norme $\|\cdot\|_\infty$ se někdy říká supremová,
Norme $\|\cdot\|_1$ se někdy říká početová.

VŠECHNY TYTO NORMY JSOU VZÁJEMNĚ EKVIVALENTNÍ.

Na závěr si uvažujeme tři nerovnosti, které vedou k Δ -nerovnosti.

Tvrzení (Youngova nerovnost) Pro $a, b > 0$ platí:

$$ab \leq \frac{a^p}{p} + \frac{b^q}{q}$$

kde $\frac{1}{p} + \frac{1}{q} = 1$) $p, q \in \langle 1, +\infty \rangle$

Někdy se píše $q = p'$; $p' = \frac{p}{p-1}$.
 p, p' duální exponenty.

Ⓛe Plyne z (vyní) monotónie a konvexitě logaritmu:

$$\ln(ab) = \ln a + \ln b = \frac{1}{p} \ln a^p + \frac{1}{q} \ln b^q \leq \ln \left(\frac{1}{p} a^p + \frac{1}{q} b^q \right)$$

$$\lambda_1 \ln x_1 + \lambda_2 \ln x_2 \leq \ln(\lambda_1 x_1 + \lambda_2 x_2)$$

a aplikujeme exponenciálu. $\square$

Důkaz: Pro $A, B > 0$, $\varepsilon > 0$ libovolně:

$$AB \leq \varepsilon A^p + \frac{p-1}{\varepsilon^{1/(p-1)}} \left(\frac{B}{p}\right)^{p'}$$

$$p' := \frac{p}{p-1}$$

Tvrzení (Hölderova nerovnost) Pro $p \in \langle 1, +\infty \rangle$, $q = \frac{p}{p-1}$ a

$$\text{pro } \forall \vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d: \quad |\langle \vec{x}, \vec{y} \rangle| \leq \|\vec{x}\|_p \|\vec{y}\|_q$$

speciální případ
 $\boxed{p=2}: \langle \cdot, \cdot \rangle \leq$

(Dě) Je-li $\vec{x} = \vec{0}$ nebo $\vec{y} = \vec{0}$, pak je ne trivialní.

Je-li $\boxed{p=1}$, pak

$$|\langle \vec{x}, \vec{y} \rangle| = \left| \sum_{i=1}^d x_i y_i \right| \leq \sum_{i=1}^d |x_i| |y_i| \leq \max_{i=1, \dots, d} |y_i| \sum_{i=1}^d |x_i|$$

$$= \|\vec{x}\|_1 \|\vec{y}\|_\infty.$$

Podobně pro $\boxed{p=\infty}$.

Je-li $\boxed{1 < p < +\infty}$, pak
 $\boxed{a \|\vec{x}\|_p \neq 0 \text{ a } \|\vec{y}\|_q \neq 0}$

$$\frac{|\langle \vec{x}, \vec{y} \rangle|}{\|\vec{x}\|_p \|\vec{y}\|_q} \leq \sum_{i=1}^d \frac{|x_i|}{\|\vec{x}\|_p} \frac{|y_i|}{\|\vec{y}\|_q} \stackrel{\text{Young}}{\leq}$$

$$\leq \frac{1}{p} \sum_{i=1}^d \frac{|x_i|^p}{\|\vec{x}\|_p^p} + \frac{1}{q} \sum_{i=1}^d \frac{|y_i|^q}{\|\vec{y}\|_q^q}$$

$$= \frac{1}{p} + \frac{1}{q} = 1 \quad \square$$

Tvrzení (Minkovského nerovnost)

Pro $\forall \vec{x}, \vec{y} \in \mathbb{R}^d$ a $p \in \langle 1, +\infty \rangle$ platí:

$$\|\vec{x} + \vec{y}\|_p \leq \|\vec{x}\|_p + \|\vec{y}\|_p$$

(Dě) Pro $\boxed{p=1}$ a $\boxed{p=\infty}$ je důkaz jednoduchý (SAM).

Pro $\boxed{p=2}$ jsme již nerovnost dokázali. Nyní převedeme jím obecnější důkaz Acklyje: $p: \boxed{1 < p < +\infty}$.

$$\|\vec{x} + \vec{y}\|_p^p = \sum_{i=1}^d |x_i + y_i|^p = \sum_{i=1}^d |x_i + y_i| |x_i + y_i|^{p-1}$$

$$\leq \sum_{i=1}^d |x_i| |x_i + y_i|^{p-1} + \sum_{i=1}^d |y_i| |x_i + y_i|^{p-1}$$

$$\stackrel{\text{Hölder}}{\leq} \|\vec{x}\|_p \left(\sum_{i=1}^d |x_i + y_i|^p \right)^{\frac{p-1}{p}} + \|\vec{y}\|_p \left(\sum_{i=1}^d |x_i + y_i|^p \right)^{\frac{p-1}{p}}$$

$$\leq (\|\vec{x}\|_p + \|\vec{y}\|_p) \|\vec{x} + \vec{y}\|_p^{p-1}, \text{ což dává tvrzení. } \square$$

8.2 Topologie $\mathbb{R}^d$

Def. Bud' $\varepsilon > 0$, $\vec{x}_0 \in \mathbb{R}^d$. Pak ε -okolím bodu $\vec{x}_0$ nazveme množinu

$$U_\varepsilon(\vec{x}_0) \text{ definovanou: } U_\varepsilon(\vec{x}_0) := \{ \vec{x} \in \mathbb{R}^d; \|\vec{x} - \vec{x}_0\|_\infty < \varepsilon \}$$

Pozorování

• $U_\varepsilon(\vec{x}_0)$ je krychle o straně 2ε

• $\vec{x}_0 \in U_\varepsilon(\vec{x}_0)$

• Je-li $0 < \varepsilon_1 < \varepsilon$, pak $U_{\varepsilon_1}(\vec{x}_0) \subset U_\varepsilon(\vec{x}_0)$

| Ze všech $|\cdot|_p$ norm, $1 \leq p \leq \infty$, jsme zvolili $|\cdot|_\infty$ normu, neboť s ní se nejlépe počítá. Další volba je $|\cdot|_2$ norma.

Def. (VNITŘNÍ BOD MNOŽINY) Bud' $M \subset \mathbb{R}^d$. Řekneme, že

$\vec{x}_0 \in \mathbb{R}^d$ je vnitřní bod M pokud $(\exists \varepsilon > 0) U_\varepsilon(\vec{x}_0) \subset M$.

Def. (OTEVŘENÁ MNOŽINA) Řekneme, že $M \subset \mathbb{R}^d$ je otevřená pokud každý bod M je vnitřní. Neboli:

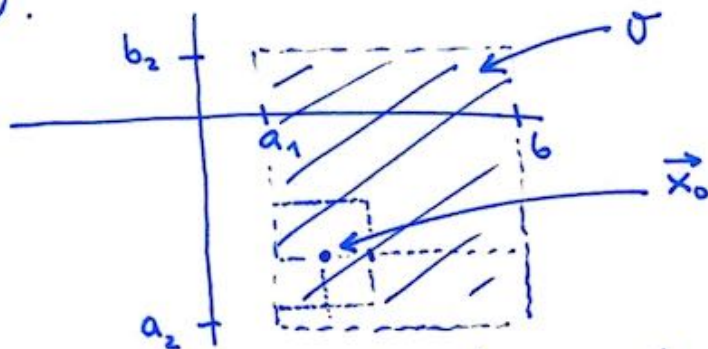
$$M \subset \mathbb{R}^d \text{ je otevřená} \stackrel{\text{df.}}{\iff} \forall \vec{x} \in M \exists \varepsilon > 0 \text{ tak, že } U_\varepsilon(\vec{x}) \subset M.$$

Příklad Necht' $\vec{a}, \vec{b} \in \mathbb{R}^d$, $a_k < b_k$, $k=1, \dots, d$. Pak

$\mathcal{O} := \{ \vec{x} \in \mathbb{R}^d; a_k < x_k < b_k, k=1, 2, \dots, d \}$ je otevřená v $\mathbb{R}^d$.

(Dě) Pro $\vec{x}_0 \in \mathcal{O}$ libovolně položíme $\varepsilon = \min_{k=1, 2, \dots, d} \{ x_{0k} - a_k, b_k - x_{0k} \}$

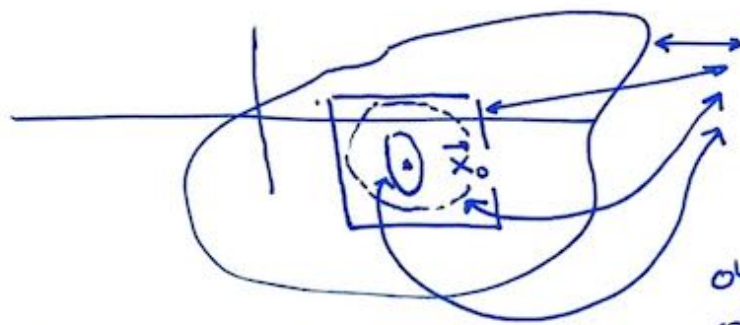
Pak $U_\varepsilon(\vec{x}_0) \subset \mathcal{O}$.

Také jsem mohl definovat $\varepsilon = \frac{1}{2} \min_{k=1, \dots, d} \{ x_{0k} - a_k, b_k - x_{0k} \}$

Definice Otvorim bodu $\vec{x}_0 \in \mathbb{R}^d$ rozumime libovolnou otevřenou množinu obsahující $\vec{x}_0$.

Příklad

tyto čtyři množiny (brambora, čtverec, kruh a elipsa) jsou otvory $\vec{x}_0$, pokud jsou otevřené. Napiš.

$\check{C}_1 := \{ \vec{x} \in \mathbb{R}^d \mid |\vec{x} - \vec{x}_0| < \frac{1}{2} \}$ je otevřená, ale
 $\check{C}_2 := \{ \vec{x} \in \mathbb{R}^d \mid |\vec{x} - \vec{x}_0| \leq \frac{1}{2} \}$ otevřená není.

Věta 8.4 Systém všech otevřených množin v $\mathbb{R}^d$ má následující vlastnosti:

- (T1) $\emptyset, \mathbb{R}^d$ jsou otevřené
- (T2) sjednocení libovolného počtu otevřených množin je otevřené
- (T3) průnik konečného počtu otevřených množin je otevřený

Důl **Ad (T1)** triviální

Ad (T2) Jsou-li G_α otevřené a $\vec{x}_0 \in \bigcup_\alpha G_\alpha$, pak $\exists$ do tak, $\vec{x}_0 \in G_{\alpha_0}$. Protože G_{α_0} je otevřená, tak existuje $U_\varepsilon(\vec{x}_0)$, ε -ové otvory, tak, $U_\varepsilon(\vec{x}_0) \subset G_{\alpha_0}$. Pak ale $U_\varepsilon(\vec{x}_0) \subset \bigcup_\alpha G_\alpha$.

[α je index, který vybírám z nějaké množiny indexů, napiš. $\alpha \in \mathbb{N}, \alpha \in \mathbb{R}, \alpha \in \Gamma$, Γ množina indexů jiné mohutnosti]

Ad (T3) Bud $\vec{x}_0 \in \bigcap_{i=1}^m G_i$, G_i otevřená. Pak $\vec{x}_0 \in G_i$ pro $i = 1, 2, \dots, m$ a existují $\varepsilon_i > 0$ tak, $U_{\varepsilon_i}(\vec{x}_0) \subset G_i$.

Definujme $\varepsilon := \min_{i=1, \dots, m} \varepsilon_i$. Pak $U_\varepsilon(\vec{x}_0) \subset \bigcap_{i=1}^m G_i$.

Pozor!! $\bigcap_{i=1}^{\infty} G_i$ nemusí být otevřená. Volme napiš. $G_i := \{ \vec{x} \in \mathbb{R}^d \mid |\vec{x}|_\infty < \frac{1}{i} \}$. Pak $\bigcap_{i=1}^{\infty} G_i = \{0\}$.

TOPOLOGICKÝ PROSTOR Bud' X libovolná množina, na které uvažujeme (tzn. máme nebo zavedeme) systém $\mathcal{T}$ podmnožin X takových, ů

$$(T1)^* \quad \emptyset, X \in \mathcal{T}$$

$$(T2)^* \quad \text{Jsou-li } G_\alpha \in \mathcal{T}, \text{ pak } \bigcup_\alpha G_\alpha \in \mathcal{T}$$

$$(T3)^* \quad \text{Jsou-li } G_i \in \mathcal{T}, \text{ } i=1, \dots, m, \text{ pak } \bigcap_{i=1}^m G_i \in \mathcal{T}.$$

KONEČNĚ

Pak $\mathcal{T}$ se nazývá topologie,

a $(X, \mathcal{T})$ je topologický prostor.

Příklady • $\mathcal{T} = \{\emptyset, X\}$ je triviální topologie, kterou lze zavést na libovolné množině.

• v $\mathbb{R}^d$ je $\mathcal{T}$ definována takto: $[\text{pro } \forall \varepsilon > 0 \text{ a } \forall x \in \mathbb{R}^d \emptyset, \mathbb{R}^d \text{ a } U_\varepsilon(x) \in \mathcal{T}]$

vidíme, ů $\mathcal{T} \subsetneq \mathcal{P}(\mathbb{R}^d)$ potenciální množina =
systém všech podmnožin $\mathbb{R}^d$.

Definice Řekneme, ů $M \subseteq \mathbb{R}^d$ je uzavřená $\stackrel{\text{def}}{=} \mathbb{R}^d \setminus M$ je otevřená (neboli doplněk M (angl. complement) značený $\overline{M^c}$ je otevřený).

Protože platí:

$$\mathbb{R}^d \setminus \left(\bigcap_\alpha G_\alpha \right) = \bigcup_\alpha \left(\mathbb{R}^d \setminus G_\alpha \right) \quad \text{a} \quad \mathbb{R}^d \setminus \left(\bigcup_{i=1}^m G_i \right) = \bigcap_{i=1}^m \left(\mathbb{R}^d \setminus G_i \right)$$

tak z Věty 8.4. plyne:

Věta 8.4* Systém všech uzavřených podmnožin $\mathbb{R}^d$ má následující

vlastnosti:

(1) $\emptyset, \mathbb{R}^d$ jsou uzavřené

(2) Jsou-li G_i uzavřené po $i=1, \dots, m$, pak $\bigcup_{i=1}^m G_i$ je uzavřené

(3) Jsou-li G_α uzavřené, α libovolní, pak $\bigcap_\alpha G_\alpha$ je uzavřená množina.

Definice • **[Hraniční bod množiny]** Bud' $M \subset \mathbb{R}^d$. Bod $\vec{x} \in \mathbb{R}^d$ nazveme hraničním bodem M nebo bodem hranice M právě tehdy, když libovolné (každé) okolí $\vec{x}$ má neprázdný průnik s M i $\mathbb{R}^d \setminus M$, tzn. $(\forall U(\vec{x})) (U(\vec{x}) \cap M \neq \emptyset \wedge U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d \setminus M) \neq \emptyset)$

• **[HRANICE]** Množina všech hraničních bodů M se nazývá hranice M a značí se ∂M .

• **[UZÁVĚR MNOŽINY]** je sjednocení M a její hranice, tzn.

$$\bar{M} := M \cup \partial M.$$

$$\bar{M} = \text{uzáveř } M$$

[Tvůrzení] Bud' $M \subset \mathbb{R}^d$ libovolná, pak $\overline{(\bar{M})} = \bar{M}$.

(Dě) Protože dle definice $\overline{(\bar{M})} = \bar{M} \cup \partial \bar{M} = M \cup \partial M \cup \partial \bar{M}$, stačí ukázat, že $\underline{\partial \bar{M} \subset \partial M}$.

Je-li však $\vec{x} \in \partial \bar{M}$, pak

$$(1) \quad \forall U(\vec{x}): \quad U(\vec{x}) \cap \bar{M} \neq \emptyset \quad \text{a} \quad U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d \setminus \bar{M}) \neq \emptyset$$

Chceme ukázat, že $\vec{x} \in \partial M$, tj.

$$(2) \quad \forall U(\vec{x}) \quad U(\vec{x}) \cap M \neq \emptyset \quad \text{a} \quad U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d \setminus M) \neq \emptyset$$

Bud' $U(\vec{x})$ libovolné okolí $\vec{x} \in \partial \bar{M}$, pak $\underline{U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d \setminus \bar{M}) \neq \emptyset}$ plyne $U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d \setminus M) \neq \emptyset$ (neboť $\mathbb{R}^d \setminus \bar{M} \subset \mathbb{R}^d \setminus M$).

Dále z $U(\vec{x}) \cap \bar{M} \neq \emptyset$ plyne existence $\vec{y} \in U(\vec{x})$ takové, že je buď $\vec{y} \in M$ nebo $\vec{y} \in \partial M$. Je-li $\vec{y} \in M$, pak $U(\vec{x}) \cap M \neq \emptyset$ a jsme hotovi. Je-li $\vec{y} \in \partial M$ (a také v $U(\vec{x})$)

pak určitě existují $U(\vec{y}) \subset U(\vec{x})$ tak, že $U(\vec{y}) \cap M \neq \emptyset$,

pak ale i $U(\vec{x}) \cap M \neq \emptyset$ a jsme hotovi. □

Věta 8.5 Bud' $M \subseteq \mathbb{R}^d$. Pak $\overline{M}$ je nejmenší uzavřená množina v $\mathbb{R}^d$ obsahující M .

Důk. Krok 1 Ukažeme nejprve, že $\mathbb{R}^d \setminus \overline{M}$ je otevřená. Sporem. Kdyby $\mathbb{R}^d \setminus \overline{M}$ nebyla otevřená, tak existuje $\vec{x} \in \mathbb{R}^d \setminus \overline{M}$ takový, že pro jakékoli okolí $U(\vec{x}) \cap \overline{M} \neq \emptyset$. (negace definice otevřené množiny)

Pak ale $\vec{x} \in \partial \overline{M}$ a $\partial \overline{M} \subset \overline{(\overline{M})} = \overline{M}$ a máme spor neboť $\vec{x} \in \mathbb{R}^d \setminus \overline{M}$ ale také $\vec{x} \in \overline{M}$.

Krok 2 Necht' N je uzavřená množina obsahující M . Chceme ukázat, že $\overline{M} \subset N$ neboť $\partial M \subset N$ (neboť $M \subset N$).

Kdyby však existoval $\vec{x} \in \partial M$ a zároveň $\vec{x} \notin N$, pak

$$(\forall U(\vec{x})) \quad U(\vec{x}) \cap M \neq \emptyset \quad \text{a} \quad U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d \setminus M) \neq \emptyset$$

což však ale implikuje (neboť $M \subset N$ a $\vec{x} \notin N$), že

$$(\odot) \quad \forall U(\vec{x}) \quad U(\vec{x}) \cap N \neq \emptyset \quad \text{a} \quad U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d \setminus N) \neq \emptyset,$$

což je spor, neboť N je uzavřená a tedy $\mathbb{R}^d \setminus N$ je otevřená a existuje tedy okolí $\hat{U}(\vec{x})$, které je částí $\mathbb{R}^d \setminus N$ a tak $\hat{U}(\vec{x}) \cap N = \emptyset$.

(a to je ve sporu s $(\odot)$) □

Def. (VNITŘEK MNOŽINY) Bud' $M \subset \mathbb{R}^d$. Množina všech vnitřních bodů se nazývá vnitřek M a značí se M° .

Věta 8.6 Bud' $M \subset \mathbb{R}^d$. Pak $(M^\circ)^\circ = M^\circ$ a M° je největší otevřená podmnožina M .

Důk. [1] M° je otevřená dle definice vnitřku M a dle definice otevřené množiny.

[2] Kdyby W byla jiná otevřená podmnožina M , pak každý bod $z \in W$ je vnitřní bod M a patří tedy do M° , tj. $W \subset M^\circ$.

[3] $(M^\circ)^\circ$ je největší otevřená podmnožina M° , ale M° je otevřená.

Tedy $(M^\circ)^\circ = M^\circ$. □

Příklad Uvaž $\mathbb{Q}$ množinu racionálních čísel. Pak $\overline{\mathbb{Q}} = \mathbb{R}$ a $\mathbb{Q}^\circ = \emptyset$.

Věta 8.7 "Hausdorffův oddělovací axiom" ^{otevřená okolí}

Bud $\vec{x}_1, \vec{x}_2 \in \mathbb{R}^d$, $\vec{x}_1 \neq \vec{x}_2$. Pak existují $U(\vec{x}_1), U(\vec{x}_2)$ tak, že $U(\vec{x}_1) \cap U(\vec{x}_2) = \emptyset$.

(Dě) Položme $\varepsilon := \frac{1}{4} \|\vec{x}_2 - \vec{x}_1\|_\infty > 0$ a $U(\vec{x}_i) := U_\varepsilon(\vec{x}_i)$, $i=1,2$.

Kdyby existovalo $\vec{x} \in U_\varepsilon(\vec{x}_1) \cap U_\varepsilon(\vec{x}_2)$, pak

$$4\varepsilon = \|\vec{x}_2 - \vec{x}_1\|_\infty = \|\vec{x}_2 - \vec{x} + \vec{x} - \vec{x}_1\|_\infty \leq \|\vec{x}_2 - \vec{x}\|_\infty + \|\vec{x} - \vec{x}_1\|_\infty < 2\varepsilon$$

a máme spor. $\square$

Důsledek $\forall \vec{x}_0 \in \mathbb{R}^d$: $\{\vec{x}_0\}$ je uzavřená (BODY JSOU UZAVŘENÉ MNOŽINY)

(Dě) Bud $\vec{x} \in \mathbb{R}^d - \{\vec{x}_0\}$ libovolně, pak dle věty 8.7 existují $U(\vec{x}_0)$ a $U(\vec{x})$ tak, že $U(\vec{x}) \cap U(\vec{x}_0) = \emptyset$. Tzn. $U(\vec{x}) \subset \mathbb{R}^d - \{\vec{x}_0\}$ a $\vec{x}$ je vnitřní bod $\mathbb{R}^d - \{\vec{x}_0\}$. Tedy $\mathbb{R}^d - \{\vec{x}_0\}$ je otevřená a dle definice $\{\vec{x}_0\}$ je uzavřená. $\square$

Definice Bud $M \subset \mathbb{R}^d$. Bod $\underline{x}_0 \in \mathbb{R}^d$ je hromadný bodem M pokud $\forall U(\vec{x}_0)$ existuje nekonečně bodů z M patřících do $U(\vec{x}_0)$.

Věta 8.8 (Charakterizace uzavřených množin)

$M \subset \mathbb{R}^d$ je uzavřená $\iff M$ obsahuje všechny své hromadné body.

(Dě) $\implies$ Předpokládejme spor, že M je uzavřená a $\exists \vec{x} \notin M$ tak, že libovolně $U(\vec{x})$ obsahuje nekonečně bodů z M . Pak ale ihned dostáváme spor se skutečností, že $\mathbb{R}^d - M$ je otevřená a pak po $\vec{x}$ nutně musí existovat okolí tak, že $U(\vec{x}) \cap M = \emptyset$, což je v rozporu s definicí hromadného bodu.

$\impliedby$ Chceme ukázat, že $\mathbb{R}^d - M$ je otevřená. Necht $\vec{x} \in \mathbb{R}^d - M$ je libovolný bod. Protože, dle předpokladu M obsahuje všechny hromadné body a $\vec{x} \notin M$, tak existují $U(\vec{x})$ tak, že $U(\vec{x}) \cap M = \emptyset$ a tedy, dle Důsledku věty 8.7, $U(\vec{x}) \cap M$ je uzavřená. Neboli $\mathbb{R}^d - (U(\vec{x}) \cap M) = (\mathbb{R}^d - U(\vec{x})) \cup (\mathbb{R}^d - M)$ je otevřená. Protože $U(\vec{x})$ je otevřená, tak $U(\vec{x}) \cap [(\mathbb{R}^d - U(\vec{x})) \cup (\mathbb{R}^d - M)] = U(\vec{x}) \cap (\mathbb{R}^d - M)$ je otevřená a podmnožinou $(\mathbb{R}^d - M)$. Tedy $(\mathbb{R}^d - M)$ je otevřená. $\square$

8.3. Konvergence posloupnosti, úplnost a kompaktnost v $\mathbb{R}^d$

Konvergenci posloupnosti lze definovat topologicky, metricky nebo v normě.

Def (topologická) Bud' $(X, \mathcal{T})$ topologický prostor. Řekneme, že $\{x_n\}_{n=1}^{\infty} \subset X$ konverguje k $x \in X \stackrel{\text{def}}{=} (\forall U(x)) (\exists n_0 \in \mathbb{N}) (\forall n \geq n_0) x_n \in U(x)$

Píšeme: $x_n \rightarrow x$ v X .

Def. (metrická) Bud' (M, ρ) metrický prostor. Řekneme, že $x_n \rightarrow x$ v $M \stackrel{\text{def}}{=} (\forall \varepsilon > 0) (\exists n_0 \in \mathbb{N}) (\forall n \geq n_0) \rho(x_n, x) < \varepsilon$

Tvrzení Je-li (M, ρ) metrický prostor a $x_n \rightarrow x$ v M , pak $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ splňuje

$$(B-C) \quad (\forall \varepsilon > 0) (\exists n_0 \in \mathbb{N}) (\forall n, m \geq n_0) \rho(x_n, x_m) < \varepsilon$$

Důk Pro dané $\varepsilon > 0$, uvažme definici $x_n \rightarrow x$ v M pro $\frac{\varepsilon}{2}$. Ttu.

$\exists n_0 \in \mathbb{N} (\forall n \geq n_0) \rho(x_n, x) < \frac{\varepsilon}{2}$. Vezme $n, m \geq n_0$ libovolně. Pausci Δ -nerovnosti (13):

$$\rho(x_n, x_m) \leq \rho(x_n, x) + \rho(x_m, x) < \frac{\varepsilon}{2} + \frac{\varepsilon}{2} = \varepsilon, \text{ což jsme chtěli ukázat. } \square$$

Def. (CAUCHYOVSKÁ POSLOUPNOST) Bud' (M, ρ) metrický prostor.

Řekneme, že $\{x_n\}_{n=1}^{\infty} \subset M$ je cauchyovská $\stackrel{\text{def}}{=} \text{platí (B-C)}$

Příklad Uvažme racionální čísla $\mathbb{Q}$ s metrikou $\rho(x, y) = |y - x|$.

Pak $(\mathbb{Q}, \rho(x, y))$ je metrický prostor. Definujme nyní

$$\{x_n\}_{n=1}^{\infty} \subset \mathbb{Q} \text{ řaděm } x_n = \left(1 + \frac{1}{n}\right)^n$$

Pak $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ je cauchyovská, neboť $x_n \rightarrow e$ v $\mathbb{R}$ a $x_n \in \mathbb{Q}$.

Ale x_n nekonverguje v $\mathbb{Q}$, neboť $e \notin \mathbb{Q}$.

* Definice [v normě]: $x_n \rightarrow x$ v $(X, \|\cdot\|_X) \stackrel{\text{def}}{=} (\forall \varepsilon > 0) (\exists n_0 \in \mathbb{N}) (\forall n \geq n_0) \|x_n - x\|_X < \varepsilon$

Def. Úplný metrický prostor Řekneme, že metrický prostor (M, ρ) je úplný pokud každá Cauchyovská posloupnost má v M limitu.

Normovaný (vektorový/lineární) prostor, který je úplný se nazývá **BANACHŮV**.

Příklady ① Prostor $(\mathbb{R}, \rho(x,y) = |x-y|)$ je úplný, neboť (B-C) podmínka je ekvivalentní s konvergencí posloupnosti, což plyne z Weierstrassovy věty a je důsledkem axiomu úplnosti (≠ skona omezená množina má supremum (v $\mathbb{R}$)).

② Prostor $(\mathbb{R}^d, \|\vec{x}-\vec{y}\|_\infty)$ je úplný (tedy i zde (B-C) podmínka je ekvivalentní " $x_n \rightarrow x$ v $\mathbb{R}^d$ ".)

③ Bud $\{\vec{x}_n\}_{n=1}^\infty$ Cauchyovská v $\mathbb{R}^d$. Pak:

• pro $\forall \varepsilon > 0$ $\|\vec{x}_m - \vec{x}_n\|_\infty < \varepsilon$ pro n, m dostatečně velké

$$\max_{i=1, \dots, d} |(x_n)_i - (x_m)_i| < \varepsilon$$

tedy

$$|(x_n)_i - (x_m)_i| < \varepsilon$$

Tedy $\{(x_n)_i\}_{n=1}^\infty$ je Cauchyovská v $\mathbb{R}$ ale $(\mathbb{R}, |\cdot|)$ je úplný a tak $\{(x_n)_i\}_{n=1}^\infty$ je konvergentní, tj. $(\exists x_i \in \mathbb{R})$ tak, že $(x_n)_i \rightarrow x_i$ v $\mathbb{R}$.

Polož $\vec{x} = (x_1, \dots, x_i, \dots, x_d)$. Pak $\|\vec{x}_n - \vec{x}\|_\infty = \max_{i=1, \dots, d} |(x_n)_i - x_i| \rightarrow 0$ $n \rightarrow \infty$

③ Analogicky se ukáže, že $(\mathbb{R}^d, \|\vec{x}-\vec{y}\|_p)$ je úplný.

Kandidáta na limitu najdu stejně, neboť pro každé

$i = 1, 2, \dots, d$ platí:

$$|x_i| \leq \left(\sum_{i=1}^d |x_i|^p \right)^{1/p}$$

$$\text{resp. } |(x_m)_i - (x_n)_i| \leq \left(\sum_{i=1}^d |(x_m)_i - (x_n)_i|^p \right)^{1/p}$$

Tedy z Cauchyovskosti $\{\vec{x}_n\}_{n=1}^\infty$ v $(\mathbb{R}^d, \|\cdot\|_p)$ plyne Cauchyovskost $\{(x_n)_i\}_{n=1}^\infty$ v $\mathbb{R}$ a tedy existence $x_i \in \mathbb{R}$ tak, že

$$x_{ni} \rightarrow x_i \text{ v } \mathbb{R}.$$

Po $\vec{x} = (x_1, \dots, x_i, \dots, x_d)$ pak máme

$$\|\vec{x}_n - \vec{x}\|_p = \left(\sum_{i=1}^d |x_{ni} - x_i|^p \right)^{1/p} \leq d^{1/p} \max_{i=1, \dots, d} |x_{ni} - x_i| \rightarrow 0$$

Pozor! $d^{1/p} \rightarrow +\infty$ pro $d \rightarrow +\infty$

Argument se dá zlepšit.

jako v příkladu ②

④ Prostor $(C(\langle a,b \rangle), \rho^\infty(f,g) = \|f-g\|_\infty := \max_{x \in \langle a,b \rangle} |f(x)-g(x)|) =: X$ je úplný normovaný prostor (tedy Banachův).

"Námař diřatů" Je-li $\{f_n\}_{n=1}^\infty$ Cauchyovská v X , tak

$$(\forall \varepsilon > 0) (\exists n_0 \in \mathbb{N}) \forall n, m \geq n_0 \max_{x \in \langle a,b \rangle} |f_n(x) - f_m(x)| < \varepsilon,$$

což implikuje dvě věci:

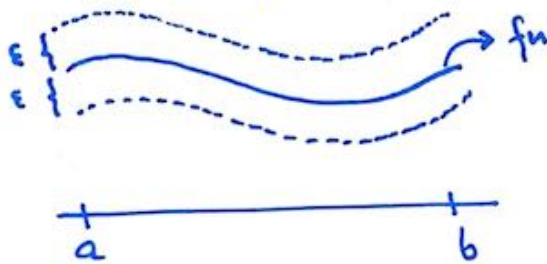
(i) podobně jako v Pi. ②: pro každé $x \in \langle a,b \rangle$

a tedy $\{f_n(x)\}_{n=1}^\infty$ je Cauchyovská v $\mathbb{R}$, a tedy konvergentní. Existují vlastní limity $f_n(x)$ pro $n \rightarrow \infty$, označme ji $f(x)$:

$$f(x) := \lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) \quad \text{bodová limita}$$

Našli jsme kandidáta na limitu $\{f_n\}$

(ii) Od jistého n_0 : všechny f_n leží v 2ε -ovém kanálku, viz obrázek:

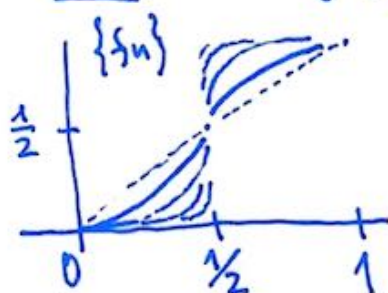

Odsud plyne, že f také musí ležet v ε -ovém kanálku, a navíc bude tato f spojitá, tzn. $f \in C(\langle a,b \rangle)$. ▣

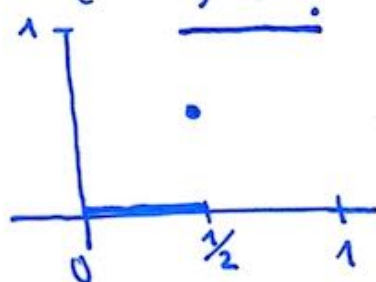
Budeme mít později (ZS 2020/21), že $f_n \rightarrow f$ v X znamená, že f_n konverguje k f stejnoměrně na $\langle a,b \rangle$, píšeme $f_n \rightrightarrows f$ v $\langle a,b \rangle$.

⑤ Prostor $(C(\langle a,b \rangle), \rho^1(f,g) := \int_a^b |f(x)-g(x)| dx) =: Y$ nemá úplný.

Ořšená Uvažuj $\{f_n\}_{n=1}^\infty \subset C(\langle 0,1 \rangle)$ jako na obrázku:

$\Rightarrow$

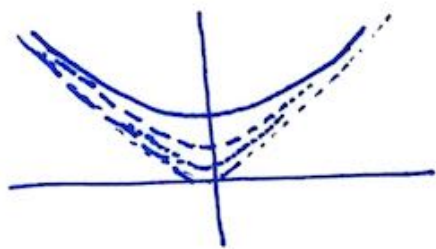
- Pak:
- $\{f_n\}_{n=1}^\infty$ je Cauchyovská v Y
  - $\rho^1(f_n, f) \rightarrow 0$ $n \rightarrow \infty$
  - ! $f \notin C(\langle 0,1 \rangle)$.

[SROVNĚJ S $(C(\langle 0,1 \rangle))$]

Podobně jako neúplnost $(\mathbb{Q}, |\cdot|)$ vedla k "rozšíření"/zavedení $(\mathbb{R}, |\cdot|)$,
 tak neúplnost $(C(\langle a, b \rangle), \|\cdot\|_1 := \int_a^b |\cdot| dx)$ vedla k "rozšíření"/zavedení
 prostorů $(L^1(\langle a, b \rangle), \|\cdot\|_1)$ a obecněji $(L^p(\langle a, b \rangle), \|f\|_p := \int_a^b |f(x)|^p dx)$.
 Tyto prostory jsou úplné, zavedeme je v ZS 2020/21. Pro $p=2$,
 mají, mj., uplatnění v kvantové fyzice.

⑥ Prostor $(C^1(\langle a, b \rangle), \|f-g\|_\infty = \max_{x \in \langle a, b \rangle} |f(x)-g(x)|)$ není úplný.

Rěšení Uvažujme $\{f_n\}_{n=1}^\infty \subset C^\infty(\langle a, b \rangle)$ jako na obrázku:

Pak f_n konvergují k $f(x) = |x|$
 "stejněměrně" (ve smyslu ϵ -ovéh
 tunýlku)

ale $|x| \notin C^1(\langle a, b \rangle)$. Proč? $\square$

⑦ Prostory l^p , $p \in \langle 1, \infty \rangle$, definované

$1 \leq p < \infty$

$l^p := \{x = \{x_i\}_{i=1}^\infty; \left(\sum_{i=1}^\infty |x_i|^p\right)^{1/p} < +\infty\} \triangleright \|x\|_p := \left(\sum_{i=1}^\infty |x_i|^p\right)^{1/p}$

$p = \infty$

$l^\infty := \{x = \{x_i\}_{i=1}^\infty; \sup_{i=1,2,\dots} |x_i| < +\infty\} \triangleright \|x\|_\infty := \sup_{i \in \mathbb{N}} |x_i|$

jsou úplně normované (tedy Banachovy) prostory.

⑧ Viz eničení. Návod: vyjdi z definice konvergence číselné řady.
 Utiž výsledky pro $(\mathbb{R}^N, |\cdot|_p)$. $\square$

Směrem ke kompaktnosti

Definice Systém množin $\{U_i\}_{i \in J}$, J množina indexů, se nazývá potyčí M (zde $M \subset (X, \tau)$) $\equiv_{df.} \bigcap_{x \in M} (\exists i \in J) x \in U_i$.
 Jsou-li U_i otevřené, mluvíme o otevřeném potyčí.

Definice (topologická definice kompaktnosti) Množina $K \subset \mathbb{R}^d$ (v obecnějším případě topologického prostoru (X, τ)) je kompaktní pokud z každého otevřeného potyčí K lze vybrat potyčí konečné.

Následující citace je přičítována Hermannu Weylovi (1885-1955):
 "If a city is compact, it can be guarded by a finite number of arbitrarily near-sighted policemen."
 zdroj: Edwin Hewitt, "The rôle of compactness in analysis". The American Mathematical Monthly, 1960.

Věta 8.9 Buď $A \subset M$, kde (M, ρ) je metrický prostor. Následující výroky jsou ekvivalentní:
 (otevřeného)

- (1) z každého potyčí lze vybrat potyčí konečné
- (2) Každá posloupnost bodů z A obsahuje podposloupnost konvergentní v A
- (3) (A, ρ) je úplný a pro každé $\epsilon > 0$ existuje konečné potyčí ϵ -odolné (ϵ -výjímí koule)

množina, která má tuto vlastnost, se nazývá totálně omezená

Důk (1) $\Rightarrow$ (2) Předpokládejme existenci $\{x_n\}_{n=1}^{\infty} \subset A$, která neobsahuje konvergentní podposloupnost. Pak
 $(\forall y \in A) (\exists r = r(y) > 0)$ tak, že $N_y := \{k; x_k \in \underbrace{B_{r(y)}(y)}_{\text{" "}} \cap A\}$ je konečná.

Potom $\bigcup_{y \in A} B_{r(y)}(y)$ je otevřené potyčí A $\{z \in M; \rho(z, y) < r(y)\}$

a dle předpokladu (1) existuje konečné množin $B_{r(y_i)}(y_i)$, $i = 1, \dots, m$, $A \subset \bigcup_{i=1}^m B_{r(y_i)}(y_i)$. Pak ale $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ je konečná,

což dává spor. $\downarrow$

(2) $\Rightarrow$ (3) Dle (2) má každá cauchyovská posloupnost v A limitu, tedy (A, ρ) je úplný.

• Kdyby existovalo $\epsilon > 0$ tak, že A nelze potyčit konečným počtem ϵ -koulí, pak $\forall k \in \mathbb{N} \exists x_{k+1} \in A \setminus \bigcup_{i=1}^k B_{\epsilon}(x_i)$. (iterativní proces)

Tato sestavená posloupnost $\{x_k\}_{k=1}^{\infty}$ NEMÁ konvergentní podposloupnost, což je spor s (2). | 8/19

$(3) \Rightarrow (1)$ Bud' $\{U_i\}_{i \in \mathbb{N}}$ otevřené pokrytí A .

Definujeme

$\mathcal{F} := \{B \subset M, B \text{ nelze pokrýt konečnou množinou } U_i\}$
 Chceme ukázat, že $A \notin \mathcal{F}$. De předpokladu (3) je však A totálně omezená. Tedy

$[K \varepsilon = 1$ existuje konečně 1-odvě $B_1(x_i), i=1, \dots, N$, tak, že $A \subset \bigcup_{i=1}^N B_1(x_i)]$

Paž však existuje $i_0 \in \{1, \dots, N\}$ tak, že $C_1 := A \cap B_1(x_{i_0}) \in \mathcal{F}$. Kdyby totiž takový index neexistoval, tak $A \notin \mathcal{F}$ a jsme hotovi.
 Mějme tedy $C_1 \in \mathcal{F}$. Opět $C_1 \subset A$, tak C_1 je totálně omezená.

$[K \varepsilon = \frac{1}{2}$ existuje konečně $\frac{1}{2}$ -odvě $B_{\frac{1}{2}}(\hat{x}_i), i=1, \dots, N_1$, tak, že $C_1 \subset \bigcup_{i=1}^{N_1} B_{\frac{1}{2}}(\hat{x}_i)]$

Opět musí existovat $\hat{i}_0 \in \{1, \dots, N_1\}$ tak, že $C_2 := C_1 \cap B_{\frac{1}{2}}(\hat{x}_{\hat{i}_0}) \in \mathcal{F}$.
 V opačném případě by byl důkaz hotov.

Iterujeme .... dostaneme

$$C_0 := A \supset C_1 \supset C_2 \supset \dots \supset C_k \supset \dots \quad \text{ kde } C_k := C_{k-1} \cap B_{\frac{1}{k}}(\xi_k)$$

$$\text{ kde } \xi_k \in B_{\frac{1}{k-1}}(\xi_{k-1})$$

Tedy $\{\xi_k\}_{k=1}^{\infty}$ je Cauchyovská v A a (A, ρ) je úplný, dle předpokladu (3), takže existuje $x_0 \in A$ tak, že $\xi_k \rightarrow x_0$ v A .

Ale $x_0 \in U_l$ pro jisté l a U_l je otevřená. Paž nutně existuje k_0 dostatečně velké tak, že

$$C_k \subset U_l \text{ pro všechna } k \geq k_0$$

což dává spor, neboť $C_k \in \mathcal{F}$ dle konstrukce. $\square$

Věta 8.10 (Charakterizace uzavřených množin)

$$A \subset \mathbb{R}^d \text{ je uzavřená} \Leftrightarrow \left[\left(\forall \{\vec{x}_n\}_{n=1}^{\infty} \subset A \right) \vec{x}_n \rightarrow \vec{x} \text{ v } \mathbb{R}^d \Rightarrow \vec{x} \in A \right]$$

$(D_1) \Rightarrow$ Když je A uzavřenou a libovolnou $\{\vec{x}_n\}_{n=1}^{\infty} \subset A \cap \vec{x}_n \rightarrow \vec{x} \text{ v } \mathbb{R}^d$ bylo $\vec{x} \in \mathbb{R}^d - A$, paž, podle $\mathbb{R}^d - A$ otevřená existuje $U_\varepsilon(\vec{x}) \subset \mathbb{R}^d - A$ a máme $\vec{x}$ neboť x_n paž nemohou konvergovat k $\vec{x}$.

$\Leftarrow$ Verměme $\vec{x} \in \mathbb{R}^d - A$ libovolně.

Když $U_{\frac{1}{n}}(\vec{x}) \cap A \neq \emptyset$ pro každé $n \in \mathbb{N}$, paž existují $\vec{x}_n \in A$

tal, že $\vec{x}_n \rightarrow \vec{x}$ v $\mathbb{R}^d$. Paž ale nutně $\vec{x}$ patří do A ,

což dává spor s předpokladem. $\square$

Def. • Bud' (M, ρ) metrický prostor. Řekneme, ť $A \subset M$ je omezená $\equiv \text{df. } (\exists R > 0) A \subset B_R(0) := \{x \in M; \rho(x, 0) < R\}$.

• Bud' $(X, \|\cdot\|_X)$ normovaný prostor. Množina $A \subset X$ je omezená $\equiv \text{df. } (\exists R > 0) A \subset B_R(0) := \{x \in M; \|x\|_X < R\}$.

Věta 8.11 (Charakterizace kompaktních množin v $\mathbb{R}^d$)
 Množina $K \subset \mathbb{R}^d$ je kompaktní $\Leftrightarrow K$ je omezená a uzavřená

! Tato charakterizace platí jen v prostorech konečné dimenze. Neboli, je-li (M, ρ) úplný metrický prostor (nebo Banachův nebo Hilbertův prostor) a $K \subset M$ je kompaktní, pak K je uzavřená a omezená. Avšak neplatí obrácená implikace. Platí totiž tato Heine-Borelova věta:

$\overline{B_1(0)} := \{x \in M; \rho(x, 0) \leq 1\}$ je v (M, ρ) kompaktní $\Leftrightarrow \dim M < \infty$.

Návrh důkazu Uvažujme nejprvejšít n-rozměrný prostor $\mathbb{R}^d$ měrem l_2 prostorem ∞ -dimenze. Dokažeme prostorem

$$l_2 := \left\{ x = \{x_i\}_{i=1}^{\infty} ; \sum_{i=1}^{\infty} |x_i|^2 < \infty \right\} \text{ s normou } \|x\|_{l_2} := \left(\sum_{i=1}^{\infty} |x_i|^2 \right)^{1/2}.$$

Uvažujme následující posloupnost $\{x^n\}_{n=1}^{\infty}$ ležící v uzavřeném jednotkové kouli v l_2 :

$$x^1 := (1, 0, \dots, \dots)$$

$$x^2 := (0, 1, \dots, \dots)$$

$$\vdots$$

$$x^m := (0, 0, \dots, \overset{1}{\uparrow}, \dots)$$

n -tí prvek

Pat: • $\forall n \in \mathbb{N} \quad \|x^n\|_{l_2} = 1$

• $\forall n, m \in \mathbb{N}, n \neq m, \quad \|x^n - x^m\|_{l_2} = \sqrt{2}$

Tedy, NELZE Z $\{x^n\}_{n=1}^{\infty}$ VYTRAF KONVERGENTNÍ

PODPOSOUPNOST $\Rightarrow \overline{B_1(0)}$ v l_2 NEJ KOMPACTNÍ.

(Dz) Věty 8.11

Dle věty 8.9, ekvivalence (1) a (3), máme

$$\boxed{K \subset \mathbb{R}^d \text{ je kompaktní}} \Leftrightarrow \boxed{(K, \|\cdot\|_\infty) \text{ je úplný a } K \text{ je totalně omezená}}$$

Ale dle věty 9.10:

$$\boxed{(K, \|\cdot\|_\infty) \text{ je úplný}} \Leftrightarrow \boxed{K \text{ je uzavřený}}$$

Tedy zbyvá určit, že

$$\boxed{K \text{ totalně omezená v } \mathbb{R}^d} \Leftrightarrow \boxed{K \text{ je omezená v } \mathbb{R}^d}$$

$\Rightarrow$ Je-li K totalně omezená, tj. $K \subset \bigcup_{i=1}^m B_\varepsilon(\vec{x}_i)$, pak
definujeme $R := \max_{\substack{j=1, \dots, d \\ i=1, \dots, m}} |\vec{x}_i|_j + \varepsilon = \max_{i=1, \dots, m} \|\vec{x}_i\|_\infty + \varepsilon$

Pak $K \subset B_R(\vec{0})$ a K je omezená.

$\Leftarrow$ Je-li K omezená, pak existuje $R > 0$ tak, že $K \subset B_R(\vec{0})$,
což je kugle v $\mathbb{R}^d$ o straně $2R$. Uváž $k \in \mathbb{N}$ tak, že
 $k := \left\lceil \frac{R}{\varepsilon} \right\rceil + 1$ & danému libovolnému $\varepsilon > 0$.
↑ celočíselná

Pak K pokryje k^d kuglicíků o straně 2ε . Tedy K je
totalně omezená. ◻